

Hz. Peygamber (sas) Çağrısına Kulak Ver^{1*}

1. Konunun Planı

- a. Davet nedir?
- b. Hz. Peygamberin davet metodu nasıldır?
- c. Hz. Peygamber davet yaparken nelere dikkat etmiştir?
- d. Hz. Peygamberden sonra davet kimin sorumluluğundadır?
- e. Davet konusunda görevliler nelere dikkat etmeli ve nasıl olmalı?
- f. Kur'an-ı Kerim'de davet ile ilgili ayetler
- g. Davet ile ilgili hadisler

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya davet kavramının ne olduğu açıklanarak başlanır. Daha sonra davetin kiminle başladığı ve devam ettiği ve kimler eli ile yürütüldüğü izah edilir. Daha sonra Hz. Peygamberin davet metoduna girilerek detaylı olarak anlatılır. En son bölümde de günümüz din görevlilerinin nelere dikkat etmesi gerektiği ve davetin topluma sağladığı faydalar izah edilip duayla konu bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

Davet kelimesi Arapça 'da mastar olup sözlükte “çağırarak, seslenmek, adlandırmak, dua veya beddua etmek, ziyafete çağırarak, propaganda yapmak” gibi anlamlara gelir. Davet kelimesi terim olarak özellikle “İslâm'a ve İslâm esaslarının uygulanmasına çağrı” anlamına gelir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber “Allah'ın davetçisi” (dâiyallah) olarak nitelendirilmiş

يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾

“Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun ve ona iman edin ki, Allah günahlarınızı bağışlasın ve sizi acılı azaptan korusun”. (Ahkâf Suresi – 31) ve ona yüklenen davet vazifesi “davet et” (ادع) emri yanında “tebliğ et” (بلغ), “hatırlat” (ذكر), “ikaz et” (أنذر) gibi daha başka kelimelerle de ifade edilmiştir.

Yüce ve güzel dinimiz İslam'ın iki temel kaynağı vardır. Kitap ve Sünnet. Sünneti anlamak için peygamberimizi doğru tanımak ve çağrısına kulak vermeye ihtiyaç vardır. Dünyada söylenmiş en güzel söz; “Lâ ilâhe illallah Muhammed'un Resûlullah” (Allah'tan başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun elçisidir.) ifadesidir. Bu, suya atılan bir taşın etrafında oluşturduğu dalgalar misali sadece Mekke'de kalmamış, Medine'ye, Hicaz'a, Arabistan Yarımadası'na, dahası bütün dünyaya ulaşmıştır. Kimi bu sese kulak vermiş, kimi de kulak tıkamış ve dalaletten kurtulamamıştır.

Hz. Muhammed (sas) muhataplarını, Allah'a iman edip hiçbir şeyi ona ortak koşmamayı, anne babaya iyilik etmeye, haksız yere cana kıymamaya, içki, kumar ve zinadan sakınmaya, rüşvet alıp vermemeye, faizden uzak durmaya, karaborsacılık yapmamaya,

¹ Bu vaaz projesi, Oltu Müftülüğü Cezaevi Vaizi Hikmet Kartal tarafından hazırlanmıştır.

* Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

namuslu ve iffetli kimselere iftira etmemeye, sihir, büyü, kehanet ve falcılıktan uzak durmaya, yetim malı yememeye, yalan ve yalan yere şahitlik etmemeye, ölçü ve tartıda hile yapmamaya, gıybet, alay ve su-i zanda bulunmamaya, haksızlık, hırsızlık etmemeye ve tövbe etmeye davet ediyor.

Hiz. Peygamber; kendisinin bir muallim (öğretmen) olduğunu söyleyerek insanları bilmediklerini öğrenmeye ve yüce Allah'ın davetine kulak asmaya çağırıyordu. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmuştur:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٣﴾

“Ümmilere kendi içlerinden, onlara âyetlerini okuyacak, onları arındıracak, onlara kitabı ve hikmeti öğretecek bir elçi gönderen O'dur. Oysa onlar daha önce apaçık bir sapkınlık içindeydiler.” (Cuma Suresi – 2)

Hiz. Peygamber bütün insanlığı tevhide (Allah'ı bir ve tek olarak kabul etmeye) davet ederek şirk, isyan ve inkardan korumak istiyordu. Bu vazifeye onu Allah görevlendirmişti. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'inde:

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

“Nitekim aranızdan size bir peygamber gönderdik: O size âyetlerimizi okuyor, sizi arıtıp temizliyor, size kitabı ve hikmeti öğretiyor; yine size daha önce bilmediklerinizi öğretiyor.” (Bakara Suresi – 151) buyurmuştur.

Hiz. Peygamber insanları (inzar ve tebşir) Allah'ın azabıyla uyarıp, rahmetiyle müjdeliyordu. İman edip salih amel işleyenleri cennet ile mükafatlanacağını, isyan ve inkara götüren söz, fiil ve davranışlarda bulunanların cehennem azabıyla karşı karşıya kalacaklarını hatırlatıyordu:

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيَا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ﴿٤٦﴾

“Ey peygamber! Seni tanık, müjdecî, uyarıcı, izniyle Allah'a çağırıcı ve etrafımı aydınlatan bir ışık olarak gönderdik.” (Ahzâb Suresi – 45-46)

Hiz. Peygamber kendisinin (Üsve-i Hasane) söz, fiil ve davranışları örnek alınması gereken bir kimse olduğunu söylüyordu:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

“İçinizden Allah'ın lütfuna ve âhîret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resûlullah'ta güzel bir örneklik vardır.” (Ahzâb Suresi – 21)

Hız. Peygamber iyiliği emredip kötölükten sakındırmaya (Emri Bi'l Ma'ruf ve Nehyi Ani'l-Münker) dinin ve aklı selimin iyi, güzel ve faydalı gördüğü şeyleri yapmaya bunun zıttı olan kötü, çirkin ve zararlı şeyleri engellemeye çağırıyordu:

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ
بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ
وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۗ قَالَ الَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ ۙ أُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

“Onlar, ellerindeki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî peygambere uyarlar. Peygamber onlara iyiliği emreder ve onları kötölükten meneder; yine onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırıklarını kaldırır, üzerlerindeki zincirleri çözer. O peygambere inanan, onu koruyup destekleyen, ona yardım eden ve onunla gönderilen nura uyanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler.” (A'râf Suresi – 157)

Hız. Peygamber hanımlara özel davet metodu kullanırdı. Hız. Aişe validemiz şöyle buyurmuştur: “Ensar kadınları ne iyi kadınlardır! Hayâ duyguları onların, dinlerini sormalarına ve dinde derin bilgi sahibi olmalarına engel teşkil etmiyordu.” (Buhari, ilim;50) Yine İmam Buhari sahihinde şöyle bir hadiseye yer vermiştir: Birgün bir kadın Resulullah'a gelerek: “Ya Resulallah! Erkekler senin sözlerini rahatlıkla dinliyorlar. Bize de bir gün ayırda o gün sana gelelim; Allah'ın sana öğrettiklerinden bize öğretirsin.” dedi. Resulallah: “Şu gün toplanın buyurdu.” Bunun üzerine kadınlar toplandılar. Resulallah onların yanına gelerek, Allah'ın kendisine öğrettiklerinden onlara öğretti. (Buhari, İlim;35) Durum gösteriyor ki saadet asrının kadınları, mescidin kapıları kendilerine devamlı açık tutulmasına rağmen genele hitap eden vaaz, hutbe ve sohbetlerle yetinmeyerek müstakil bir günde özel eğitim istemişler, bazen doğrudan Hız. Peygambere bazen de Hız. Aişe'ye kendileri ile alakalı özel durumlar hatta en mahrem konular hakkında sorular sorup cevaplar almışlardır. Hız. Aişe efendimizin davet üslubunu şöyle anlatırdı: “Resulallah hızlı hızlı konuşmazdı. Aksine dinleyenlerin anlayıp ezberleyeceği kadar tane tane ve yavaş konuşurdu, önemli gördüğü hususları tekrarlardı.” (Buhari, Menâkıb;23) Bir defasında: “Burnu yerde sürünsün! Burnu yerde sürünsün! Burnu yerde sürünsün!” buyurarak konuşmaya başlamıştı. Ashabı Kiram hemen meraklanmış: “Kimin Ya Resulallah?” diye sormaktan kendilerini alamamışlardı. Bunun üzerine Allah Resulü: “Yaşlı anne babasına yahut birine yetişip de onların rızasını alıp cennete giremeyenin!” buyurmuştu. (Müslim, Birr;9) Bazen de arkadaşlarına isimleriyle seslenerek: “Ya Muâz! Ya Ebazer!” diye nida eder, onlarda: “Lebbeyk Ya Resulallah.” (Buyur Ey Allah'ın Resulü) diye hürmet ederlerdi. Peygamberimizle konuşurken: “Fedake Ebi ve Ümmi” (Anamız babamız sana feda olsun) diye söze başlar sonra isteklerini dile getirirdiler.

Hız. Peygamber davetinde zaman zaman teşbih ve temsil sanatını kullanırdı. Abdullah b. Mesud'dan rivayet edildiğine göre: “Resulallah (sav) bir gün toprağa düz bir çizgi çizdi ve bu Allah'ın yoludur buyurdu. Ardından bunun sağından solundan bazı çizgiler daha çizdi. Sonra bunlar birtakım yollardır. Her yolun başında, ona çağırın bir şeytan vardır; buyurdu. Sonra da şu Ayeti Kerimeyi okudu: “Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur. Buna uyun; (başka) yollara sapmayın; sonra onlar sizi Allah'ın yolundan ayırır. İşte günahahtan korunmanız için Allah bunları size emretti.” (En'âm Suresi – 153) Bazen de öğretilerini uygulamalı yapardı. Birgün bir bedevi peygamberimize gelerek abdestin nasıl alınacağını

sordu. Hz. Nebi abdest uzuvlarını çemreyerek (uzuvlarını açarak) üçer defa yıkayarak abdest almayı öğretti sonra da: **“Abdest budur. Bundan ne eksik ne de fazla yapın.”** buyurdu. (İbn Mâce, Taharet;48)

Hz. Peygamber davet üslubunu kolaylık ve yumuşaklık üzerine kurmuştu. Tatlı dilli, güler yüzlü, hoş sözlü idi. **“Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin.”** buyurmuştu. İki durum arasında tercih yapmak zorunda kaldığında eğer günah değilse en kolay olanı tercih ederdi. Günah ise ondan en uzakta olan kişi olurdu. Kendisine dair hiçbir konuda asla intikam peşinde olmamıştır. Fakat o, Allah'ın bir kanunu çiğnenince cezasını verirdi. (Ebu Davut, Edeb;4)

Hz. Peygamber bazen dizinin dibine oturttuğu bazen de devesinin tergisine aldığı kimseleri konuşurarak rehberlik etmiştir. Nitekim bir gün Abdullah b. Abbas, Resulallah'ın devesinin tergisine binmiş, aynı binek üzerinde yolculuk yaparken Hz. Peygamber ona şunları söylemişti: **“Delikanlı sana bazı şeyler öğreteceğim. Allah'ı gözet ki, Allah'ta seni gözet sin. Allah'ı gözet ki daima yanında bulasın. Bir şey istediğinde Allah'tan iste. Yardıma muhtaç olduğunda Allah'tan yardım dile. Şunu bil ki bütün insanlar sana yardım etmek için toplansa, Allah'ın takdiri dışında sana faydalı olamazlar. Ayrıca bütün insanlar sana zarar vermek için toplansa Allah'ın takdiri dışında hiçbir şeyle zarar veremezler. Bu konuda kalemler kırılmış, sayfalarındaki yazılar kurumuştur.”** (İbn Hanbel, I;293)

Günümüz davetçilerinin de tebliğ faaliyeti yaparlarken, faydalı bir davet olması için yukarıda en güzel örneğini kendi hayatından verdiğimiz Hz. Peygamberin davet metodunu dikkate almaları gerekmektedir.

Toplumda davet faaliyeti yapılır, toplumda ona uyar ise, bundan o toplumda yaşayan herkes faydalanmış, toplumda da huzurlu bir hayat sürmesine vesile olunmuş olur.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

“Kullarım sana beni sorduklarında bilsinler ki şüphesiz ben yakını, bana dua ettiğinde dua edenin dileğine karşılık veririm. Şu halde benim davetime gelsinler ve bana iman etsinler ki doğru yolu bulabilsinler.” (Bakara Suresi – 186)

• وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

“İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmrân Suresi – 104)

• إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۗ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

“Ancak (samimiyetle) dinleyenler daveti kabul eder. Ölümlere gelince, Allah onları diriltecek, sonra da O'na döndürülecekler.” (En'âm Suresi – 36)

- لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُكَ فِي الْأَمْرِ وَاذْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۗ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى

مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٧﴾

“Biz her ümmet için uyacakları dinî kurallar koymuşuzdur. Boşuna bu konuda seninle tartışmasınlar ve sen rabbinin yoluna çağrıda bulunmaya devam et! Sen hakka götüren doğru bir yol üzerindesin” (Hac Suresi – 67)

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ أُمَّتِي كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْفَدَ نَارًا فَجَعَلَتِ الدَّوَابُّ وَالْفَرَاشُ يَقَعْنَ فِيهِ فَأَنَا آخِذٌ بِحُجْرَتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَقَحَّمُونَ فِيهِ.”

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Benimle ümmetimin durumu (geceleyin) ateş yakan kimsenin hâline benzer. Böcekler ve kelebekler o ateşe düşmeye başlar. İşte ben de sizler ateşe girerken kuşaklarınızdan tutup engellemeye çalışıyorum.” (Müslim, Fedâil, 17)

- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُنْكَدِرِ سَمِعَ رَبِيعَةَ بِنَ عَبَّادِ الدِّيلِيِّ يَقُولُ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) يَطُوفُ عَلَى النَّاسِ بِمَنَى فِي مَنَازِلِهِمْ قَبْلَ أَنْ يُهَاجِرَ إِلَى الْمَدِينَةِ. يَقُولُ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا...

Muhammed b. Münkedir'in işittiğine göre, Rebîa b. Abbâd ed-Dîlî şöyle demiştir: “Medine’ye hicret etmeden önce Resulullah’ı, Mina’daki konaklama yerlerinde insanları ziyaret ederken gördüm. Şöyle diyordu: “Ey insanlar! Yüce Allah, yalnızca kendisine kullukta bulunmanızı ve O’na şirk koşmamanızı emrediyor...” (İbn Hanbel, III, 492)

- عَنْ أَبِي حَازِمٍ أَخْبَرَنِي سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ يَوْمَ خَيْبَرَ: “انْفُذْ عَلَىٰ رِسْلِكَ حَتَّىٰ تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ. فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ.”

Ebû Hâzim’in, Sehl b. Sa’d’dan naklettiğine göre, Resûlullah (sav) Hayber günü (sancağı verdiği Hz. Ali’ye) şöyle buyurmuştur: “Onların buldukları bölgeye varıncaya kadar sükûnetle yürü! Sonra onları İslam’a davet et ve yerine getirmeleri gereken ilâhî hak ve esasları onlara haber ver! Vallahi senin vasıtanla Allah’ın bir kişiyi hidayete erdirmesi, senin için (en değerli) kıvılcıklarından daha hayırlıdır.” buyurmuştur. (Müslim, Fedâilü’s-sahâbe, 34; Buhârî, Meğâzî, 39)

- عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)، إِذَا بَعَثَ أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ قَالَ: “بَشِّرُوا وَلَا تُنْفِرُوا، وَيَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا.”

Ebû Musa (el-Eş’arî) tarafından nakledildiğine göre, Resûlullah (sav), bazı emirlerini yerine getirmesi için ashabından birini görevli olarak gönderdiği zaman, “Müjdeleyin, nefret ettirmeyin; kolaylaştırın, zorlaştırmayın!” buyururdu. (Müslim, Cihâd ve siyer, 6)

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

❖ DİA, “Da‘vet” İle İlişkili Maddeler

E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/davet/iliskili-maddeler>

❖ Hadislerle İslam, “Hz. Peygamber: Hikmetli Davetçi” – Cilt 6 Sayfa 539

E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=6&SAYFA=539>

❖ Dr. Abdülkadir Erkut, “İslam’ın Diriliş Çağrısı”, Ankara: DİB Yayınları

E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Category/GetArticles?id=4103+&categoryId=142>

❖ Prof. Dr. Ertuğrul Yaman, “Vefaya Çağrı”, Ankara: DİB Yayınları

E-Kaynak: <https://yayin.diyaret.gov.tr/Category/GetArticles?id=4921+&categoryId=142>

